

4. ПАТ «ПБК «Славутич» демонструє невисокий порівняно з іншими досліджуваними корпораціями рівень економічних умов для задоволення економічних інтересів своїх акціонерів і дещо вищий рівень організаційних умов.

5. Представлене співвідношення організаційних та економічних умов для задоволення економічних інтересів акціонерів у корпораціях пивобезалкогольної промисловості є поясненням існуючих значень курсової вартості їх акцій та визначає напрями подальшого зростання для забезпечення зростання економічних показників.

Список використаних джерел

1. Борщ А.Г. Управління капіталом акціонерних агропромислових підприємств / Борщ А.Г., Борщ О.Г. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу // http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/Agro-in/2011_1-3/BORSCH.pdf

2. Приймак І.І. Дивідендна політика як стратегія підприємства у сфері розподілу прибутку. [Електрон. ресурс] / Приймак І.І., Байдала М.М. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_gum/aprer/2010_6_1/18.pdf

3. Рогов Г.К. Фінансові аспекти захисту прав міноритарних акціонерів / Г.К. Рогов // Фінанси України. 2008. №1. С. 86–92.

4. Салига К. Дивідендна політика підприємства як напрям покращення його інвестиційної привабливості / Салига К., Стринадко А. // Економічний аналіз. – 2011. – Випуск 8. Ч. 2. – С. 59–61.

5. Сисой Ю.В. Формування дивідендної політики сучасних підприємств: зарубіжний досвід та вітчизняні особливості. [Електрон. ресурс] / Сисой Ю.В. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2011_1/tom1/368.pdf

6. Сисой Ю.В. Формування дивідендної політики сучасних підприємств: зарубіжний досвід та вітчизняні особливості. [Електрон. ресурс] / Сисой Ю.В. // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2011_1/tom1/368.pdf

7. Стельмах М. Дивідендна політика: зарубіжний корпоративний досвід і українські реалії / Стельмах М. // Економічний аналіз. – 2010. – Випуск 7. – С. 202–206.

8. Харченко Н.В. Аналіз практики дивідендних виплат / Харченко Н.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. Економіка. – 2012. – №1 – С. 149–152.

А.Д. КУХАРУК,

аспірант, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»

Оцінка стабільності формування конкурентних можливостей поліграфічних підприємств

У статті запропоновано коригування розрахованого рівня конкурентоспроможності підприємства на рівень стабільності формування конкурентних можливостей. Проведено оцінку діяльності поліграфічних підприємств щодо стабільності формування конкурентних можливостей.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентні можливості, стабільність, критерії, оцінка.

В статтю предложена поправка рассчитанного уровня конкурентоспособности предприятия на уровень стабильности формирования конкурентных возможностей. Проведена оценка деятельности полиграфических предприятий относительно стабильности формирования конкурентных возможностей.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкурентные возможности, стабильность, критерии, оценка.

The article suggests correcting of calculated company's competitiveness index due to the level of sustainability of creating the competitive capability. The article evaluates the activity of printing companies on sustainability of creating the competitive capability.

Keywords: competitiveness, competitive capability, sustainability, criteria, evaluation.

Постановка проблеми. З розвитком теоретико-методологічної бази дослідження діяльності суб'єктів господарювання в умовах ринку все більшої складності набуває вибір оптимального методу оцінки конкурентоспроможності підприємства. У свою чергу, неадекватні результати оцінки призводять до необґрунтованих та неефективних заходів управління підприємницькою діяльністю. Поряд із ґрунтовним вивченням концепції конкурентоспроможності підприємства у сучасній науковій літературі досить стисло та суперечливо описана роль економічної стійкості підприємства у формуванні рівня конкурентоспроможності останнього.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Концептуальні засади формування економічної, зокрема фінансової, стійкості та стабільності підприємства знайшли відображення у роботах таких авторів, як О.В. Ареф'єва, І.А. Дмитрієв, А.В. Кравець, Г.А. Мохонько, Н.Б. Проценко, Н.В. Шандова, Н.О. Шпак та ін. Разом із тим недостатньо вивченою залишається концепція економічної стабільності у контексті

конкурентоспроможності підприємства. Спробу синтезу явищ економічної стійкості та конкурентоспроможності зробили Н.В. Коваленко [1] та О.С. Харитонова [2] та ін. Поряд із наявними напрацюваннями у даній сфері мають місце суперечності між сутністю понять «стійкість», «стабільність» та методами оцінки показників рівня економічної стійкості та стабільності.

Метою статті є удосконалення науково-методичних аспектів оцінки конкурентоспроможності поліграфічних підприємств шляхом введення та розрахунку показника стабільності формування конкурентних можливостей.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, вагому роль у вдосконаленні науково-методичних аспектів оцінки конкурентоспроможності підприємств має зіграти доповнення оцінки рівня конкурентоспроможності оцінкою показників економічної стабільності підприємства, а саме стабільності формування конкурентних можливостей.

У науковій літературі поняття стійкості та стабільності часто ототожнюються.

У роботі [3] автори зазначають, що трактування стабільності закордонних та вітчизняних авторів мають єдине коріння – не схильність до істотних змін як у бік погіршення, так і у бік покращення.

Інші автори [4] розуміють під економічною стабільністю підприємства здатність останнього, під впливом дестабілізаційних чинників, ефективно здійснювати виробничо-господарську діяльність, формувати якісний стратегічний потенціал, підтримувати заданий рівень конкурентоспроможності та результативності у довгостроковій перспективі з економічною вигодою та фінансовою незалежністю для підприємства. Дане твердження не є таким, що передбачає відсутність покращення показників підприємства хоча б тому, що утримання сталого рівня конкурентоспроможності передбачає прагнення підприємства до постійної переваги над конкурентом.

О.В. Ареф'єва, Д.М. Городинська [5] описують економічну стійкість підприємства як захищеність усіх сторін діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, здатність до швидкого усунення різноманітних загроз, пристосованість до зовнішніх умов.

На нашу думку, саме термін «пристосованість», або «адаптованість», підприємства до зовнішніх умов найвлучніше інтерпретує «економічну стабільність», у той час як «захищеність» або «протистояння» більше корелює із «економічною стійкістю». Так само можна стверджувати про деяке ототожнення понять «економічна стійкість» та «економічна стабільність» іншими дослідниками у роботах [1, 2, 6–8].

У роботі [9] викладено досить широкий список критеріїв конкурентоспроможності підприємства, проте показник стійкості зустрічається лише у фінансовому аспекті.

А.В. Кравець [10] досить ґрунтовно описує процедуру оцінки фінансової стійкості підприємств, що максимально корелює із теоретичною базою даного питання. Врахо-

вуючи, що стійкість передбачає відсутність спаду та коливань, автор досить слушно пропонує розрахунок п'яти інтегральних показників фінансової стійкості, що повно відображають найголовніші аспекти фінансів підприємств та репрезентують порівняння критеріїв фінансової стійкості у динаміці.

Вводячи у дослідження конкурентоспроможності підприємства показник стабільності формування конкурентних можливостей, ми розуміємо під абсолютною стабільністю відсутність коливань, спаду та зростання показників діяльності підприємства за досліджуваний період. Якщо б ми досліджували характер розвитку конкурентних переваг, то використовували б поняття «стійкість», що визначалося б як здатність підприємства протистояти конкурентному тиску та зберігати належний рівень конкурентоспроможності у довгостроковій перспективі

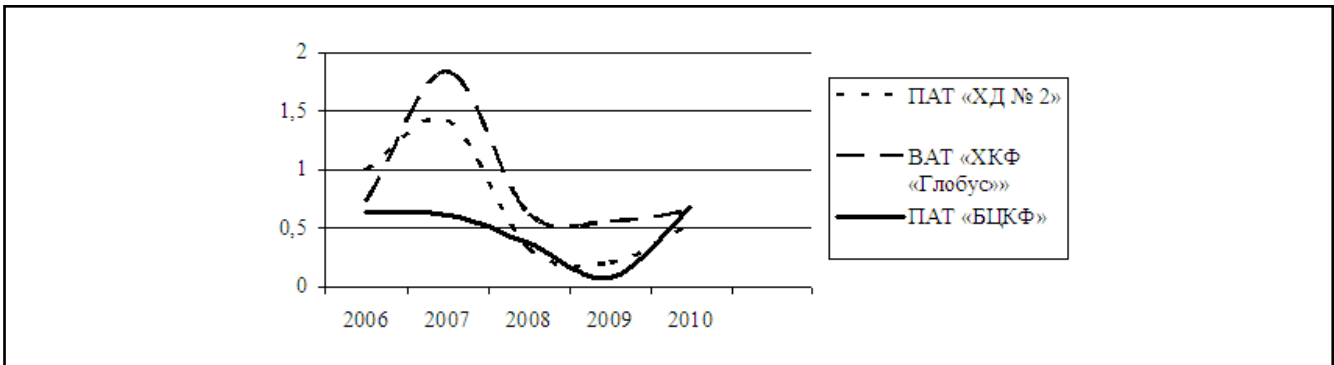
Ми здійснили оцінку конкурентоспроможності трьох поліграфічних підприємств (ПАТ «Харківська друкарня №2», ВАТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус», ПАТ «Білоцерківська книжкова фабрика»), використовуючи метод, що поєднує теорію ефективної конкуренції та індексний метод. За допомогою середньозваженої арифметичної, з урахуванням вагових коефіцієнтів, підсумовувалися три групи показників: фінансової конформативності (відповідності), виробничого потенціалу та ефективності кадрової політики. Інформаційним джерелом для розрахунків слугував сайт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку [11]. Графічна інтерпретація рівня конкурентоспроможності аналізованих підприємств наведена на рисунку.

Як видно із рисунку, наразі лідером серед досліджуваних підприємств є ПАТ «БЦКФ». Для кожного підприємства характерним є нестабільність розвитку. Отже, формування конкурентних можливостей зазнають коливань протягом останніх шести років.

Аналіз конкурентоспроможності в динаміці дозволяє простежити здатність підприємства формувати стабільні можливості до вдосконалення своєї діяльності. За умови мінливості ринку тенденція зростання рівня конкурентоспроможності свідчить про здатність швидкої протидії (стійкості) підприємства негативним ринковим факторам.

З іншого боку, можемо простежити деяку аналогію побудованих кривих на графіку. Це пов'язано із тим, що всі одиничні та групові показники конкурентоспроможності, що були розраховані згідно з описаною раніше методикою, є індексами, а особливості розвитку всіх трьох підприємств мають схожий характер, до того ж на аналізований період припадає економічна криза.

Ми припускаємо, що додатковою умовою оцінки конкурентоспроможності підприємства має стати коригування розрахованого рівня конкурентоспроможності на ступінь варіації рівня стабільності формування конкурентних можливостей $C_{к.м.}$. З цієї позиції для визначення рівня $C_{к.м.}$ ми пропонуємо використовувати формулу:

Динаміка показників конкурентоспроможності поліграфічних підприємств, 2006–2010 роки

$$C_{к.м.} = 1 - \frac{\sum_{i=1}^n \frac{\sigma_i}{\bar{x}_i}}{\sum_{i=1}^n \bar{x}_i}, \quad (1)$$

де σ_i – середнє квадратичне відхилення за сукупністю i -го критерію фінансової конформативності, $\bar{x}_i$ – середній показник i -го критерію фінансової конформативності.

Підкреслимо, що даний розрахунок справедливий лише за умови циклічного характеру зміни одиничних показників конкурентоспроможності.

Розглянемо особливості оцінки стабільності формування конкурентних можливостей аналізованих вище підприємств на прикладі фінансового аспекту їхньої діяльності (фінансових конкурентних можливостей). Фінансові показники діяльності підприємств наведені в табл. 1.

Як видно з табл. 1, коефіцієнт рентабельності виробничої діяльності $P_{вир}$ часто набуває від'ємних значень, що пов'язано зі збитковістю підприємств у відповідні роки. При наявності від'ємних значень середніх величин квадратичний коефіцієнт варіації, що фігурує в чисельнику дроби з формули (1), набуватиме також від'ємних значень. Квадратичний коефіцієнт варіації показує, на скільки відсотків у середньому відрізняються індивідуальні значення ознаки від середнього значення за сукупністю. Враховуючи дану його

природу, нам необхідно позбутися від'ємних значень первинних даних для розрахунку $C_{к.м.}(K_{авт}, K_{моб}, K_{л}, P_{вир})$.

Враховуючи, що від'ємні значення за підприємствами притаманні переважно показнику $R_{вир}$, ми пропонуємо здійснити стандартизацію даного показника.

Під стандартизацією в даному випадку ми розуміємо відображення значень рентабельності виробничої діяльності на проміжку $[0; 1]$. Фактично це означає, що нам необхідно замінити дійсний розмах варіації на розмах $P_{вир} = \overline{0,1}$

Логічна формула перенесення дійсних значень $P_{вир}$ на відрізок R_i від 0 до 1 виглядатиме таким чином:

$$R_i = \frac{(x_{max} - x_{min}) \cdot \frac{1}{(x_{max} - x_{min})}}{2} + 0,5 = 1, \quad (2)$$

де x_{min} – мінімальне значення $P_{вир}$ за сукупністю, x_{max} – максимальне значення $P_{вир}$; $x_{min} = -1, x_{max} = 1$.

Здійснимо стандартизацію показників рентабельності аналізованих підприємств.

Значення показника $P_{вир}$ ПАТ «ХД №2» варіює у межах від $-0,390$ до $0,204$.

Маючи на меті представити діапазон такий діапазон R у межах від 0 до 1, справедливим буде стверджувати наступне:

$$y_{iR_{i+1}} = y_{iR_i} + \frac{\Delta x_{iR} - x_{i-1R}}{R_x}, \quad (3)$$

Таблиця 1. Одиничні незважені коефіцієнти конкурентоспроможності поліграфічних підприємств, 2006–2010 роки

Підприємство	Показники	Роки				
		2006	2007	2008	2009	2010
ПАТ «ХД №2»	$K_{авт}$	0,907	0,952	0,834	0,583	0,512
	$K_{моб}$	0,469	0,568	0,474	0,293	0,950
	$K_{л}$	0,313	1,273	0,056	0,009	0,004
	$P_{вир}$	0,204	0,024	-0,390	-0,337	0,029
ВАТ «ХКФ «Глобус»»	$K_{авт}$	0,860	0,822	0,490	0,548	0,678
	$K_{моб}$	0,464	0,570	0,409	0,451	0,568
	$K_{л}$	0,267	1,806	0,075	0,022	0,067
	$P_{вир}$	0,007	0,058	0,092	0,044	0,039
ПАТ «БЦКФ»	$K_{авт}$	0,449	0,373	0,254	0,219	0,285
	$K_{моб}$	-0,329	0,204	0,185	0,223	0,878
	$K_{л}$	0,026	0,180	0,005	0,005	0,358
	$P_{вир}$	0,145	0,042	-0,011	-0,134	-0,004

Таблиця 2. Стандартизація показників $P_{вир}$ ПАТ «ХД №2»

Дійсні значення $P_{вир}$	$\Delta x_{tR} - x_{t-1R}$	$\frac{\Delta x_{tR} - x_{t-1R}}{R_x}, R_x = 0,594^*$	Стандартизовані значення $P_{вир}, y_{R_1}$
-0,390	-	-	0
-0,337	0,053	0,089	0,089
0,024	0,361	0,608	0,697
0,029	0,005	0,008	0,705
0,204	0,175	0,295	1

* Примітка: значення R_x розраховується як розмах варіації: $R_x = x_{max} - x_{min} = 0,204 - (-0,390) = 0,594$.

де y_{tR_1+1} – значення $P_{вир}$ наступній після 0 точці діапазону R_1 від 0 до 1.

Тоді маємо наступні перетворення значень рентабельності виробничої діяльності ПАТ «ХД №2» (табл. 2).

Маємо $C_{к.м.}$ ПАТ «ХД №2» на рівні

$$C_{к.м.} = 1 - \frac{\sum_{i=1}^n \frac{\sigma_i}{\bar{x}_i}}{\sum_{i=1}^n \bar{x}_i} = \frac{\frac{\sigma_{K_{отт}}}{\bar{x}_{K_{отт}}} + \frac{\sigma_{K_{моб}}}{\bar{x}_{K_{моб}}} + \frac{\sigma_{K_s}}{\bar{x}_{K_s}} + \frac{\sigma_{P_{вир}}}{\bar{x}_{P_{вир}}}}{4} = 1 - 0,71 = 0,29.$$

При проведенні аналогічної стандартизації $P_{вир}$ показники $C_{к.м.}$ ВАТ «ХКФ «Глобус» та ПАТ «БЦКФ» становлять відповідно 0,37 та 0,06. Отже, незважаючи на найвищий рівень конкурентоспроможності у групі, ПАТ «БЦКФ» має найменш стабільний рівень розвитку, що може поставити під сумнів надійність підприємства як постачальника послуг.

Висновки

Таким чином, стабільність формування конкурентних можливостей виступає як вираження здатності підприємства формувати стабільний рівень ресурсів конкурентоспроможності, мінімізувати рівень ризику банкрутства. Запропонована формула розрахунку коефіцієнту $C_{к.м.}$ враховує фактор змінності (варіації) показників, що формують передумови стабільності формування конкурентних можливостей підприємством.

Необхідно зазначити, що описаний вище методичний підхід до аналізу можливостей підприємства з позиції дослідження варіації одиничних критеріїв враховує лише фінансовий аспект конкурентоспроможності. Проте, застосувавши інші кількісні або оцінені в балах якісні критерії конкурентоспроможності, за допомогою формули (1) рівень стабільності може бути досліджений у будь-якому іншому аспекті конкурентоспроможності підприємства.

Список використаних джерел

1. Коваленко Н.В. Вплив підвищення економічної стійкості промислових підприємств на їх конкурентоспроможність в умовах еконо-

мічної кризи // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – №2 (6). – С. 22–26.

2. Харитонова О.С. Економічна стійкість підприємств як основа забезпечення його конкурентоспроможності: автореферат дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / О.С. Харитонова; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2008. – 18 с.

3. Дмитрієв І.А., Сологуб О.М. Використання методу контент-аналізу для оцінки економічної стабільності // Економіка транспортного комплексу: зб. наук. пр., ХНАДУ. – 2008. – Вип. 12. – С. 18–25.

4. Шпак Н.О., Романишин М.І. Економічна стабільність підприємства: сутність та її складові. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltn/19_10/248_Szapak_19_10.pdf.

5. Ареф'єва О.В., Городинська Д.М. Оцінка рівня економічної стійкості підприємств сфери послуг // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №6. – С. 106–111.

6. Мошонько Г.А. Теоретичні підходи до визначення економічної стійкості підприємств видавничо-поліграфічної галузі / Г.А. Мошонько // Інвестиції: практика і досвід. – 2008. – №23. – С. 28–31.

7. Проценко Н.Б. Методологічні аспекти оцінки економічної стійкості підприємств / Н.Б. Проценко // Регіональна економіка. – 2007. – №2. – С. 86–94.

8. Шандова Н.В. Управління процесами розвитку підприємств машинобудування // Економічний простір. – 2009. – №21. – С. 276–282.

9. Боровських Н. Конкурентные стратегии: методология формирования и развития / Н. Боровських // Маркетинг. – 2005. – №2. – С. 37–48.

10. Кравець А.В. Оцінка фінансової стійкості акціонерних товариств у системі забезпечення стабільності та ефективного розвитку їх фінансово-кредитного механізму. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnet/econ/2011_4/index.htm.

11. Сайт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Інформаційна база. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.smida.gov.ua